

ਕਿੰਨੂ ਦਾ ਕੇਰਾ - ਕਾਰਣ ਤੇ ਰੋਕਥਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ - 141 004

ਕਿੰਨੂ ਦਾ ਕੇਰਾ - ਕਾਰਣ ਤੇ ਰੋਕਥਾਮ

ਲੇਖਕ:

ਐਚ.ਐਸ.ਰਤਨਪਾਲ
ਗੁਰਤੇਗ ਸਿੰਘ
ਅਨੀਤਾ ਅਰੋੜਾ
ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ - 141 004

ਪਹਿਲਾ ਐਡੀਸ਼ਨ: ਸਤੰਬਰ 2019

ISBN: 978-93-86267-99-3

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ: ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੰਚਾਰ) ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ

ਈ ਮੇਲ: adcomm@pau.edu

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਖੇਤੀ-ਭੂਗੋਲਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਢੁਕਵੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਪਣੀ ਉੱਚ ਆਰਥਿਕ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਕਾਰਨ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਫਲ ਰਕਬਾ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੋਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਭਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿਚ ‘ਸੁਨਹਿਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ’ ਲਿਆਏ ਹਨ। ਪਰ ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਫਲ ਦੇ ਪੱਕਣ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਝੜ ਜਾਣਾ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਿੜ ਉੱਠਦੇ ਹਨ। ਬੂਟਾ ਫਲ ਉਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹੇਂ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਪੱਕਣ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਫਲ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿੰਨੂ ਵਿਚ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ 1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਫੁੱਲ ਤੁੜਾਈ ਯੋਗ ਫਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਤੋਂ ਫਲ ਬਣਨ ਦੀ ਅਸਲ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਫੁੱਲ-ਫੁਲਾਕੇ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਫੁੱਲ-ਫੁਲਾਕੇ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਫਲ ਵੱਧ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਫਲ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਤੇ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਵਧੇਰੇ ਜਾਂ ਘੱਟ ਕੇਰਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਫਲਾਂ ਦੇ ਕੇਰੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਹਿਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਕੇਰਾ, ਜੂਨ ਦਾ ਕੇਰਾ ਅਤੇ ਤੁੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕੇਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਲਹਿਰ (ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਕੇਰਾ)

ਇਹ ਕੇਰਾ ਫੁੱਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਫੁੱਲ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਕੇਰੇ ਕਰਕੇ ਬੂਟੇ ਉੱਪਰ ਫਲਾਂ ਦਾ ਵਾਧੂ ਭਾਰ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਲਹਿਰ (ਗਰਮੀਆਂ ਜਾਂ ਜੂਨ ਦਾ ਕੇਰਾ)

ਫਲ ਕੇਰੇ ਦੀ ਇਹ ਲਹਿਰ, ਪਹਿਲੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੇ ਛੋਟੇ ਫਲ ਰੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਇਹ ਕੇਰਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਮਈ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ), ਜੋ ਕਿ ਕੁੱਲ ਕੇਰੇ ਦਾ ਲਗਭਗ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿੰਨੂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਝੜ ਰਹੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਕੱਚ ਦੇ ਬੰਟੇ ਦੇ ਆਕਾਰ (ਲਗਭਗ 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਘੇਰਾ) ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੇਰਾ, ਵਧ ਰਹੇ

ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਕੇਰਾ

ਫੁੱਲ ਖਿੜਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਫਲ ਮਾੜੇ ਪਰਾਗਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਤਣਾਅ ਕਾਰਨ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਡੰਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਫਲਾਂ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀ ਉਰਜਾ (ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟਸ) ਲਈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੂਨ ਦੀ ਕੋਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਲ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਘਟਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਛੇਤੀ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਤਾਪਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਫਲਾਂ ਦਾ ਕੋਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਲਹਿਰ (ਤੁੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕੋਰ)

ਤੀਸਰੀ ਲਹਿਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੁੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਲਾਂ ਦੇ ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਰ ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁੜਾਈ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਰ ਫਲ ਦੀ ਡੰਡੀ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡਿਗਣ ਵਾਲੇ ਫਲ ਬਿਨਾਂ ਡੰਡੀ ਦੇ ਕਿਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੋਰ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕੋਰ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਫਲ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਝਾੜ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿੱਤੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਹ ਕੋਰ ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਦਸੰਬਰ-ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੋਰ ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਧੁੰਦਲੇ ਮੌਸਮ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ ਦਾ ਕੋਰ ਕਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਨਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਵਿਕਾਸ ਦਰ, ਬਿਮਾਰੀ, ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ, ਅਤਿ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਸੰਤੁਲਨ, ਵਧੇਰੇ ਨਮੀ, ਹੜ੍ਹ, ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਸਰੀਰਕ ਭੌਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਾਰਨ ਫਲ ਦਾ ਕੋਰ (Physiological fruit drop)

ਬੂਟੇ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਭੌਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜੇ ਫਲ ਝੜਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਐਬਸਿਸ਼ਨ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਜਾਂ ਬੂਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਰੀਰਕ ਭੌਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਫਲ ਕੋਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ

- ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਮੀ
- ਉੱਚਾ ਤਾਪਮਾਨ
- ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ
- ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕੋਰ
- ਬੂਟੇ ਦੀ ਮਾੜੀ ਸਿਹਤ

ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਬੂਟੇ ਤਣਾਅ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਇਥਲੀਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਥਲੀਨ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਸ਼ਾਖਾ ਅਤੇ ਫਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਪਰਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਫਲਾਂ ਦਾ ਕੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲਣਾ ਅਤੇ ਪੌਦੇ ਨੂੰ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਹਾਲਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ

ਗਰਮੀਆਂ ਜਾਂ ਜੂਨ ਦਾ ਕੇਰਾ

ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਇਕ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਨਵੇਂ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਫਲ ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੋਂ ਝੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਫਲ ਬਿਨਾਂ ਡੰਡੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕੇਰਾ

ਕਿੰਨੂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕੇਰਾ

ਨਮੀ ਦੀ ਵਾਧ-ਘਾਟ, ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਪੱਤੇ ਪੀਲੇ ਹੋਣਾ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਬਚਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਈ ਫਲਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪੱਤੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸ਼ਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਖ਼ਾਦ-ਖ਼ੁਰਾਕ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਦੀ ਖੜੋਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਹੀ ਨਿਕਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਸਲ ਦੌਰਾਨ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਕਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਐਬਸਿਸਿਕ ਐਸਿਡ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਕੋਰ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਰੀਰਕ ਭੌਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਫਲਾਂ ਦਾ ਕੋਰਾ ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੀ ਫਲ ਕੋਰ

ਨਿੰਬੂ-ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੀ ਫਲ ਕੋਰ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਫਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਲ ਬੇਰੁੱਤੇ ਕਿਰਨ ਕਾਰਨ ਮੰਡੀਕਰਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਜਿਸ ਵਜੋਂ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ-ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚਿਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਨੁਕਤੇ ਵਰਤ ਕੇ ਫਲ ਕੋਰ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਫਲ ਕੋਰ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ, ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਢੰਗ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਗਬਾਨ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ-ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਝਾੜ ਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਲੈ ਸਕਣ। ਇਹ ਫਲ ਕੋਰ ਉੱਲੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਗਸਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਤੁੜਾਈ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੋਰ ਸਤੰਬਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਖੀਰ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ

- ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਪੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਟਹਿਣੀਆਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਧੱਬੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਵਿੱਚਕਾਰੋਂ ਅਸਮਾਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਧੱਬਿਆਂ ਦੀ ਅਸਮਾਨੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਟਿਮਕਣੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
- ਟਾਹਣੀਆਂ ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸੁੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਉੱਤੇ ਉੱਲੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਟਿਮਕਣੇ ਜਿਹੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੀ ਫਲ ਕੋਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਫਲ ਦੀ ਡੰਡੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਗੋਲਾਕਾਰ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਧੱਬੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੀ ਫਲ ਕੇਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨੀ-ਫਲ ਦੀ ਡੰਡੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਗੋਲਾਕਾਰ ਭੁਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਧੱਬੇ ਬਣਨਾ

- ਇਹ ਧੱਬੇ ਵਧ ਕੇ ਸਿੱਕੇ ਵਾਲੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਂਗ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
- ਇਹ ਗਲੂਣਾ ਫਲ ਦੀ ਡੰਡੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਫਲ ਦੀ ਧੁੰਨੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਫਲ ਉੱਲੀ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਡੰਡੀ ਦੇ ਫਲ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਪਰਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
- ਜੇਕਰ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਲੇਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਲ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਟਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਰੋਗੀ ਫਲਾਂ ਦੀਆਂ ਡੰਡੀਆਂ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉੱਲੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਟਿਮਕਣੇ ਜਿਹੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹਾਲਤਾਂ

- ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਤੇ ਰੋਗੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾਂ ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੀ ਫਲ ਕੇਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਰੋਗੀ ਟਾਹਣੀਆਂ, ਪੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀਆਂ ਡੰਡੀਆਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਉੱਲੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਟਿਮਕਣੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਲਾਗ ਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਬਹਾਰ ਸਮੇਂ ਬਾਰਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੋਗੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਪ੍ਰੈਲ-ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਗਰਮੀ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦਾ ਵਾਧਾ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਗ ਅੱਗੇ ਫੈਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਸਿੱਲ੍ਹ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਮੌਨਸੂਨ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਿੰਨੂ ਦੀ ਇਸ ਕੇਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਕਾਰਨ ਇਹ ਫਲ ਕੇਰ ਸਤੰਬਰ-ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰਵੱਖੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਰਵੱਖੀ ਨੁਕਤੇ ਵਰਤ ਕੇ ਕਿੰਨੂ ਦੀ ਫਲ ਕੇਰ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

- ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖੋ।
- ਫਲ ਕੇਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਸੁੱਕੀਆਂ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਫਲ ਤੋੜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਨਵਰੀ-ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਸੋਕ ਕੱਟ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿਉ ਅਤੇ ਬੋਰਡੋ ਮਿਸ਼ਰਣ (2:2:250) ਜਾਂ ਕੌਪਰ ਔਕਸੀਕਲੋਰਾਈਡ (3 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਰਡੋ ਮਿਸ਼ਰਣ (2:2:250) ਜਾਂ ਕੌਪਰ

ਕਿੰਨੂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦਾ ਸੁੱਕਣਾ

ਰੋਗੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੇ ਪਲ ਰਹੇ ਉੱਲੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਟਿਮਕਣੇ

ਬੂਟੇ ਉੱਤੇ ਲਟਕਦੇ ਰੋਗੀ ਫਲ

ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਡੰਡੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਉੱਲੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ

ਮੁਸੰਮੀ ਦੇ ਡੰਡੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਉੱਲੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ

ਵਲੈਨਸ਼ੀਆ ਦੇ ਡੰਡੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਉੱਲੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ

ਔਕਸੀਕਲੋਰਾਈਡ (3 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਛਿੜਕਾਅ ਮਾਰਚ, ਜੁਲਾਈ ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦਾ ਸੋਕਾ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

- ਸਾਰੀ ਸੋਕ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿਉ।
- ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਸੋਕ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾਂ ਬਾਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਰੱਖੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰੀ ਵਰਖਾ ਦੌਰਾਨ ਸਾਰੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਫੈਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗੇ ਰੋਗੀ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਉੱਤੇ ਲਟਕਦਿਆਂ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਟੋਏ ਪੁੱਟ ਕੇ ਦੱਬਣਾ ਜਾਂ ਸਾੜਣਾ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਰੋਗੀ ਫਲਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਨੂੰ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰੱਖੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਬੂਟੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਲਘੂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰੋ।
- ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਉ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰੱਖੋ।

ਕੀੜਿਆਂ ਕਰਕੇ ਫਲ ਦਾ ਕੋਰਾ

ਫਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ (ਫਰੂਟ ਫਲਾਈਜ਼) ਅਤੇ ਫਲ ਚੂਸਣੇ ਪਤੰਗੇ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਕੋਰੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹਨ।

ਫਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ (ਫਰੂਟ ਫਲਾਈਜ਼)

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ (ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ) ਦੀਆਂ ਦੋ ਜਾਤੀਆਂ, ਬੈਕਟਰੋਸੈਰਾ ਡਾਰਸੈਲਿਸ ਅਤੇ ਬੈਕਟਰੋਸੈਰਾ ਜ਼ੋਨਾਟਾ ਦਾ ਹਮਲਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਾਦਾ ਜਵਾਨ ਮੱਖੀ ਆਪਣੇ ਅੰਡੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸੂਈ ਵਰਗੇ ਤਿੱਖੇ ਭਾਗ (ਓਵੀਪੋਜ਼ੀਟਰ-Ovipositor) ਨਾਲ ਰੰਗ ਬਦਲ ਰਹੇ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇਦ ਕਰਕੇ ਉੱਪਰਲੀ ਤਹਿ ਦੇ ਥੱਲੇ ਅੰਡੇ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਰ ਮੱਖੀਆਂ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਛੇਦ ਕੀਤੇ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਓਵੀਪੋਜ਼ੀਟਰ ਕਰਕੇ ਡੂੰਘਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਗੂੜਾ ਹਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਫਲਾਂ ਤੇ ਹੋਏ ਛੇਦਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਖਰਾਬ ਹਿੱਸਾ ਫੈਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਟੇ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਅੰਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਫਲ ਦੇ ਗੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਵੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਲੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਮੱਖੀ ਦੇ ਡੰਗਣ ਕਰਕੇ ਮੋਰੀਆਂ ਹੋ

ੳ

ਅ

ੲ

ਸ

ਫਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ: ੳ. ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਤੇ ਫਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਅ. ਮਾਦਾ ਮੱਖੀ, ੲ. ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਲਈ ਮੱਖੀ ਦਾ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਉਵੀਪੋਜ਼ੀਟਰ, ਸ. ਫਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੱਖੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੋਈ

ਫਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ: ੳ. ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਫਲ ਅੰਦਰ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦੇ ਆਂਡੇ, ਅ. ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦੇ ਆਂਡੇ, ੲ. ਮੱਖੀ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਦੇ ਗੁੱਦੇ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਸ ਅਤੇ ਹ. ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਤੇ ਮੱਖੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਲੱਛਣ

ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦਾ ਹਮਲਾ

ਡਬਲਯੂ ਮਰਕਟ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਮੱਖੀ ਦਾ ਹਮਲਾ

ਚਕੋਤਰੇ ਦੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਮੱਖੀ ਦਾ ਹਮਲਾ

ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਅਤੇ ਉੱਲੀਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਜਿਹੇ ਫਲ ਗਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨੁਕਸਾਨੇ ਫਲ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪਿਚਕਾਰੀਆਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹਮਲਾ ਗਰੇਪਫਰੂਟ, ਮੋਸੰਮੀ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ ਤੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਅਮਰੂਦ, ਆੜੂ, ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ, ਅੰਬ, ਅਲੂਚਾ, ਲੁਕਾਠ, ਅੰਗੂਰ, ਚੀਕੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫਲਾਂ ਤੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੀਮ-ਪਹਾੜੀ ਅਤੇ ਕੰਢੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾ ਕੇਂਦਰੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਸੇਂਜੂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਅਮਰੂਦ, ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ, ਆੜੂ, ਅਲੂਚੇ ਅਤੇ ਅੰਬ ਦੇ ਬਾਗ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਹਮਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਮਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਫਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਔਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਲਗ ਮੱਖੀਆਂ ਲੰਬੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੱਖੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਮਰ ਭੋਗ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਮਾਦਾ ਮੱਖੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਵਿੱਚ 1000 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਂਡੇ ਦੇ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਂਡੇ ਅਤੇ ਸੁੰਡੀਆਂ ਫਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੁੰਡੀਆਂ ਫਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਪਿਉਪਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੱਖੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ

ਫਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘੇ ਦਬਾ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਜਲਾ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਹੇਵੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਮਲੇ ਹੇਠ ਆਏ ਸਾਰੇ ਫਲ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੁੰਡੀ ਵਾਲੇ ਫਲ ਜੋ ਕਿ ਬੂਟੇ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮੱਖੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਵਾਲੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੀਜ਼ਨ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਮੱਖੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੱਖੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ । ਨੁਕਸਾਨੇ ਹੋਏ ਫਲ 60 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਡੂੰਘਾ ਟੋਇਆ ਪੁੱਟ ਕੇ ਦਬਾ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਟੋਏ

ਨੂੰ ਉੱਪਰੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਟੋਏ ਅਣਢੱਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੱਖੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀਆਂ। ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਰੇ ਹੋਏ ਫ਼ਲਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਫ਼ਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੂਰ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਰੇ ਫ਼ਲਾਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਗਬਾਨ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਲਾਂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਫ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤੋੜ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਬੇ-ਮੌਸਮੇ ਫ਼ਲਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਲਦੀ।

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟਰੈਪ

ਫ਼ਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣ-ਸਹਾਈ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਅਗਸਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਫ਼ਤੇ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟਰੈਪ (16 ਟਰੈਪ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ) ਲਗਾਉ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ 30 ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਦੁਬਾਰਾ ਟਰੈਪ ਲਗਾਉ।

ਫ਼ਲ ਚੂਸਣੇ ਪਤੰਗੇ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ *ਯੂਡੋਸੀਮਾ ਮੇਟਰਨਾ*, *ਯੂਡੋਸੀਮਾ ਫੁਲੋਨੀਆ* ਅਤੇ *ਅਕੈਥੋਡੈਲਟਾ ਜਾਨਾਟਾ* ਨਾਂ ਦੇ ਫ਼ਲ ਚੂਸਣੇ ਪਤੰਗੇ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫ਼ਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਤੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ *ਕੈਲੀਪਟਰਾ ਮਿਨੂਟੀਕੋਰਨਿਸ* ਅਤੇ *ਔਰੇਸੀਆ ਈਮਰਜੀਨਾਟਾ* ਨਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਤੰਗਿਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਸਤੰਬਰ-ਅਕਤੂਬਰ 2017 ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਤੰਗਿਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਨੀਮ-ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਨਦੀਨ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ *ਟਿੰਨੋਸਪੋਰਾ ਕਾਰਡੀਫੋਲੀਆ* (ਗਲੋਅ) ਉੱਪਰ ਪਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤਿੱਤਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਤੰਗੇ ਫ਼ਸਲਾਂ/ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਬਾਲਗ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਫ਼ਲ ਚੂਸਣਾ ਪਤੰਗਾ ਬਾਲਗ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਤੰਗੇ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਕਿੰਨੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਤੰਗੇ ਸੂਰਜ ਛੁਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਝਾੜੀਆਂ ਜਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਡ ਕੇ ਆ ਕੇ ਪੱਕ ਰਹੇ ਫ਼ਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਤੰਗਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖੀ ਚੁੰਝ ਵਰਗੀ ਨੋਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਤੰਗਾ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਪੱਕ ਰਹੇ ਫ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਲ ਵਿੱਚ ਮੋਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਲਾਂ ਦੇ ਰਸ ਚੂਸਣ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਗੋਲ ਮੋਰੀ ਨਜ਼ਰ

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟਰੈਪ

ਫਲ ਚੂਸਣੇ ਪਤੰਗੇ

ੳ

ਅ

ੲ

ਸ

ਹ

ਫਲ ਚੂਸਣੇ ਪਤੰਗੇ: ੳ. *ਯੂਡੋਸੀਮਾ ਮੇਟਰਨਾ* ਦਾ ਬਾਲਗ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਚੋਂ ਰਸ ਪੀਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਅ. *ਅਕੈਂ-ਥੋਡੈਲਟਾ ਜਾਨਾਟਾ* ਦਾ ਬਾਲਗ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਚੋਂ ਰਸ ਪੀਂਦਾ ਹੋਇਆ, ੲ. *ਯੂਡੋਸੀਮਾ ਫੁਲੋਨੀਆ* ਦਾ ਬਾਲਗ, ਸ. *ਕੈਲੀਪਟਰਾ ਮਿਨੂਟੀਕੋਰਨਿਸ* ਦਾ ਬਾਲਗ ਹ. *ਔਰੇਸੀਆ ਈਮਰਜੀਨਾਟਾ* ਦਾ ਬਾਲਗ

ੳ

ਅ

ੲ

ਸ

ਹ

ਫਲ ਚੂਸਣੇ ਪਤੰਗੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਲੱਛਣ: ਓ. ਪਤੰਗੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਮੋਰੀਆਂ, ਅ. ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਤੇ ਪਤੰਗੇ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਹਮਲਾ, ਏ ਅਤੇ ਸ. ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਫਲ ਤੇ ਪਤੰਗੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਖਾਸ ਲੱਛਣ, ਹ. ਪਤੰਗੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਕਿਰੇ ਹੋਏ ਫਲ.

ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਿੰਨੂ ਦੇ ਇਕ ਫ਼ਲ ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 16 ਮੋਰੀਆਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਫ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਬਾਉਣ ਤੇ ਰਸ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਫ਼ਲਾਂ ਤੇ ਜੀਵਾਣੂ ਤੇ ਉੱਲੀਆਂ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਫ਼ਲ ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹਨਾਂ ਫ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸ ਚੂਸਣ ਸਮੇਂ ਪਤੰਗਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਮਾਦਾ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬਾਗਬਾਨ ਵੀਰ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਗੋੜਾ ਨਾ ਰੱਖਣ ਤਾਂ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ।

ਰੋਕਥਾਮ:

ਇਸ ਪਤੰਗੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ:

- ਪਤੰਗੇ ਸੂਰਜ ਛੁਪਣ ਸਮੇਂ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਨਦੀਨਾਂ, ਰਿੰਡ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ *ਟਿੰਨੋਸਪੋਰਾ ਕਾਰਡੀਫੋਲੀਆ* (ਗਲੋਅ) ਉੱਪਰ ਪਲਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਨਦੀਨ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ *ਟਿੰਨੋਸਪੋਰਾ ਕਾਰਡੀਫੋਲੀਆ* (ਗਲੋਅ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।
- ਧਤਰੀ ਤੇ ਕਿਰੇ ਫ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਰੇ ਫ਼ਲ ਪਤੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਫ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰੋਂ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਢੱਕਣ ਨਾਲ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਕੰਮ ਔਖਾ ਤੇ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ।
- ਸੂਰਜ ਛੁਪਣ ਸਮੇਂ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂੰਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਕੀੜਾ ਘੱਟ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸੁਟੋ। ਇਹ ਫਲ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਫਲ-ਮੱਖੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਜਣਨ ਸਥਾਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।